

Степанова О. В.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ, ЗРОСТАННЯ ТА ОНОВЛЕННЯ СКЛАДОВИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Концепція сталого інноваційно-інтелектуального розвитку визнана світовою спільнотою і є базовою ідеологією розвитку цивілізації у нинішньому столітті. Ця концепція з'явилася внаслідок об'єднання трьох основних підходів: економічного, соціального й екологічного. Процес формування стратегії сталого інноваційно-інтелектуального розвитку є надто складним, адже ключовим елементом є людські ресурси як носії унікальних знань, вмінь і навичок. Сталий розвиток майже не можливий без цілеспрямованості підприємств на інноваційно-інтелектуальну діяльність, яка може бути забезпечена ефективним використанням капіталу підприємства. Головним принципом інноваційно-інтелектуальної діяльності є формування, поширення і використання знань для сталого розвитку. Нині інновації та інтелектуальний капітал (ІК) підприємства є основою їх конкурентоспроможності. Формування, розвиток та оновлення інтелектуального капіталу є важливим фактором сталого розвитку суспільства.

Значний теоретичний внесок до вивчення формування та розвитку інтелектуального капіталу (ІК) зробили такі зарубіжні вчені: Е. Брукінг, Л. Едвінсон, Т. Шульц, Дж. Тобін, В. Шмідт, Д. Моррісон, Л. Вальрас, Х. Сений-Онж, Х. Фрідаг та інші. Дослідженням структури інтелектуального капіталу (ІК), проблемам його формування, розробці процедури оцінки присвячені наукові праці О. Гапоненко, В. Гейця, Р. Іноземцева, А. Колота, О. Панкрухіна, В. Супрун, О. Савченко та інших вчених. Е. Брукінг визначає інтелектуальний капітал (ІК) як нематеріальний актив, без його компанії не

можуть існувати [1]. В. Шмідт та Х. Фрідаг визначали ІК як суму духовних та матеріальних потенціалів (можливостей і здібностей) у розпорядженні компанії.

Інтелектуальний капітал (ІК), подібно до фізичного, виникає внаслідок вкладень капітальних ресурсів. Основна відмінність ІК від фізичного – його нематеріальна природа та притаманні їй властивості. Сутність інтелектуального капіталу (ІК) розкривається через визначення його структурних складових. Поділ ІК на його складові досить умовний, оскільки у реальності вони не відокремлені, а існують спільно.

Існує багато моделей структури інтелектуального капіталу (ІК). Однією з найбільш відомих моделей, що зображує структуру ІК, є модель Едвінсона [2]. Інтелектуальний капітал складається із людського та структурного капіталів. Структурний капітал у свою чергу поділяється на клієнтський та організаційний капітали.

Не менш відомою моделлю структури ІК є схема Х. Сент-Онжа. Інтелектуальний капітал включає такі складові: людський капітал; структурний капітал; клієнтський капітал. Структурний капітал у свою чергу поділяється на інноваційний та операційний (процесний) капітал.

В інтегрованій моделі капіталу підприємства, розробленій О. Савченко [3], інтелектуальний капітал поділяється на людський, структурний, репутаційний, інноваційний. Людський капітал включає капітал компетенцій і креативний. Структурний капітал включає клієнтський та організаційний. Складовими інноваційного капіталу є інтелектуальна власність і нематеріальні активи.

До складових елементів інтелектуального капіталу (ІК) належить: людський капітал; структурний капітал; ринкові активи; інфраструктурні активи; клієнтський капітал; інноваційні та навчальні процеси; технологічний капітал; марочний капітал; права та об'єкти інтелектуальної власності [4]. Для цілей обліку та звітності пропонується така структура ІК: людський, структурний і соціально–репутаційний капітал [4]. У звітності зарубіжні

компанії виділяють у структурі ІК такі складові: людський капітал, зовнішній капітал (клієнти, партнери, бренд); внутрішній капітал (корпоративна культура, технології; інтелектуальна власність); структурний капітал [4].

На погляд автора, на підприємстві для оперативної оцінки інтелектуального капіталу раціонально використовувати таку структуру інтелектуального капіталу, а саме:

- людський капітал;
- структурний капітал;
- споживчий капітал.

Для більш детального вивчення та аналізу цю структуру необхідно доповнити показниками за кожною складовою та факторами, які впливають на ці показники з метою формування, зростання та оновлення ІК. На рисунку 1 показано структуру складових інтелектуального капіталу.

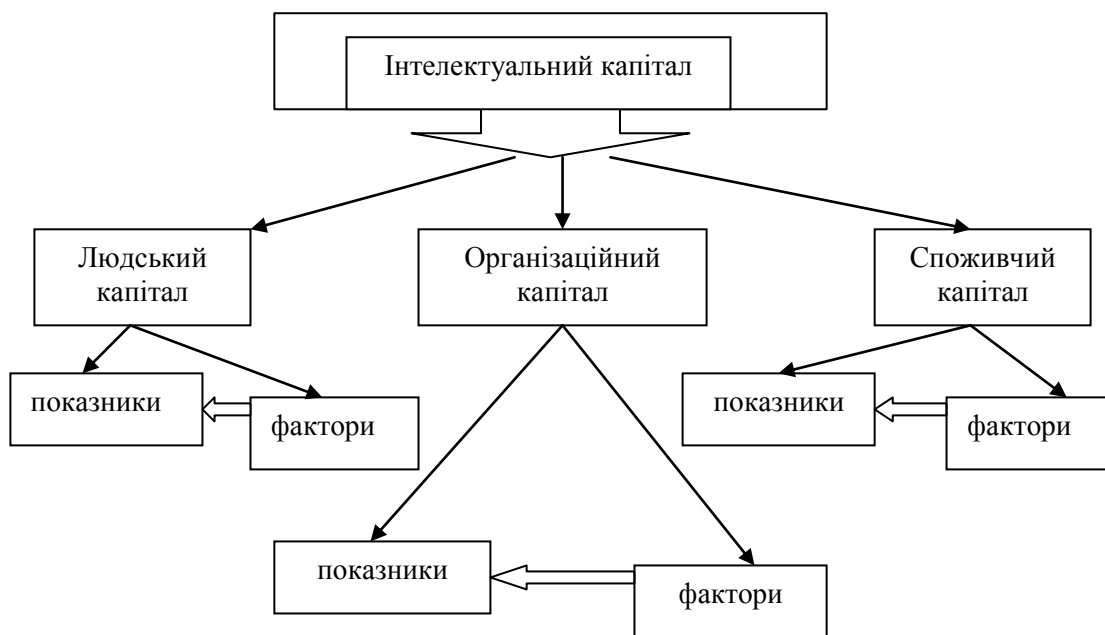

Рисунок 1 – Складові інтелектуального капіталу

Джерело: складено автором за [1–5]

На основі аналізу опублікованих робіт запропонована структура складових інтегрального капіталу, яку можна використати для визначення його формування, зростання та оновлення, а також для його оцінки.

Для підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств слід активізувати наукові дослідження у напрямку розробки організаційних механізмів, методології стратегічного управління та оцінки інтелектуального капіталу.

Перелік джерел посилання

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / пер. с англ.; под ред. Л. Н. Ковалик. Питер: СПб., 2001. 228 с.

2. Эдвинссон Л. Мэлоу М. Интеллектуальный капитал. Определение истинной стоимости капитала / пер с англ.; под ред. В. Л. Иноземцева. Москва: Прогресс, 2003. 318 с.

3. Савченко О. І. Ідентифікація інтелектуальних ресурсів підприємств, кількісні технології управління // Менеджмент, маркетинг та інтелектуальний капітал в глобальному економічному просторі: монографія / за ред.: П. Г. Перерви, О. І. Савченко, В. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО. Харків: Цифрова друкарня № 1, 2012. 700 с.

4. Бурлан С. А., Короткова Н. В. Розкриття інформації про інтелектуальний капітал у звітності підприємства. *Бізнес інформ.* 2019. № 2. С. 354- 360.

5. Торба О. В. Інтелектуальний капітал як об'єкт бухгалтерського обліку: визначення та методи оцінки. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* Серія «Економічні науки». 2017. № 2 (2). С. 62- 67.